

**”TYTSY TEKEE TYÖKSEEN MEIKKIVIDEOITA TIKTOKKIIN”
MILLAISTA VIHAPUHETTA KOHDISTUI ILTALEHDEN
TOIMITTAJA IDA ERÄMAAHAN?**

Iida Niskanen
Kandidaatintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Iida Niskanen	
Työn nimi "Tytsy tekee työkseen meikkivideoita Tiktokkiin" - Millaista vihapuhetta kohdistui Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan?	
Oppiaine Journalistiikka	Työn tyyppi Kandidaatintutkielma
Aika Tammikuu 2024	Sivumäärä 31
Ohjaaja Turo Uskali	
Tiivistelmä <p>Kesällä 2023 Iltalehden toimittaja Ida Erämaa joutui vihapuheen kohteeksi. Toimittajiin kohdistuu usein vihapuhetta heidän julkisen työnsä takia (Löfgren Nilsson & Örnebring 2016). Tässä tutkimuksessa vihapuheesta käytetään laajaa Pöyhtärin, Haaran ja Raittilan (2013) määritelmää, jossa vihapuhe sisältää monenlaista eri ryhmiin ja yksilöihin kohdistuvaa verkkovihaa, aggressiivista puhetta ja vihamielistä keskustelua. Tutkimuksessani myös Hiltusen, Suurosen ja Pöyhtärin (2022) häirinnän ja uhkailun käsitteet sisältyvät vihapuheen määritelmään.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista vihapuhetta Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan kohdistui Facebookissa ja miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Aineisto koostuu Iltalehden Facebook-julkaisuun tulleista kommentteista, joista lopulliseen tutkimusaineistoon rajautui 16 kommenttia. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullista sisällönanalyysia. Tällä menetelmällä aineistosta muodostettiin neljä tyyppiesimerkkiä, jotka kuvaavat millaista vihapuhetta Ida Erämaahan kohdistui.</p> <p>Tutkimuksen perusteella Ida Erämaan ammatillista pätevyyttä kyseenalaistettiin, kritiikin kohteeksi nostettiin hänen henkilökohtaiset sosiaalisen median kanavansa, toimittajan sukupuolta korostettiin erilaisin sanavalinnoin sekä häntä puhtaasti pilkattiin ja nimiteltiin. Tutkimus osoittaa, että Ida Erämaahan kohdistunut vihapuhe on niin sanottu malliesimerkki naistoimittajiin kohdistuvasta vihapuheesta. Toimittajat saavat nykyään paljon kritiikkiä, joka ei kohdistu heidän kirjoittamaansa juttuun vaan heihin henkilöinä (Pöyhtäri ym. 2013). Nuorilta toimittajilta odotetaan aktiivisuutta sosiaalisessa mediassa, mutta samalla heidän julkaisunsa otetaan vihapuheen kohteeksi (Nykänen 2018). Toimittajiin kohdistuvalla vihapuheella on laajoja seurauksia. Pitkällä aikavälillä toimittajiin kohdistuva vihapuhe voi horjuttaa journalismin asemaa demokratian rakennuspalikkana sekä heikentää ihmisten halua hakeutua alalle. (Hiltunen ym. 2022)</p>	
Asiasanat: vihapuhe, toimittajaan kohdistuva vihapuhe, sukupuolittunut vihapuhe, Ida Erämaa	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	AIEMPI TUTKIMUS	7
2.1	Vihapuhe	8
2.1.1	Vihapuhe verkossa	9
2.1.2	Toimittajiin kohdistuva vihapuhe	9
2.2	Sukupuolittunut vihapuhe	10
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	12
3.1	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	12
3.2	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	13
3.3	Aineiston keruu ja rajaus	13
3.4	Aineiston analysointi	15
4	TULOKSET	17
4.1	Ammattitaidon epäileminen	17
4.2	Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa	18
4.3	Toimittajan sukupuolen korostaminen	19
4.4	Nimittely ja pilkkaaminen	20
4.5	Tulosten lyhyt yhteenveto	21
5	POHDINTA	22
5.1	”Ida Erämaa ei ole oikea toimittaja”	22
5.2	Toimittajan sukupuoli näyttämöllä	24
6	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI JA JATKOTUTKIMUS	26
6.1	Tutkimuksen arviointi	26
6.2	Jatkotutkimus	28
	LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Heinäkuussa 2023 Iltalehden toimittajaan Ida Erämaahan kohdistui valtava määrä vihapuhetta ja maalittamista, kun hän kirjoitti mielipidetekstin perussuomalaisten yrityksistä rajoittaa lehdistönvapautta ja poliitikoiden kytköksistä äärioikeistoon. Iltalehden Näkökulma-palstalla julkaistu juttu oli otsikoitu *Perussuomalaiset patistamassa toimittajia takaisin Kekkonen ruotuun*. Aiheen ympärillä käytiin erittäin vilkasta keskustelua muutaman päivän ajan kolumnin julkaisun jälkeen. Sosiaalisessa mediassa keskiyttiin enemmän itse toimittajan pätevyyden kyseenalaistamiseen ja henkilökohtaisten asioiden ja persoonan haukkumiseen kuin itse tekstin kritisointiin. Aiheeseen otivat voimakkaasti kantaa myös oikeistopoliitikot, kuten Sebastian Tynkkynen ja Wille Rydman. Tynkkynen esimerkiksi kirjoitti viestintäsovellus X:ssä, että Ida Erämaa on ”pahimman luokan intersektionaalinen vihervassari, joka tekee myös lifestyleä meikki-influensserina.”

Maalittaminen ja verkkoviha menivät jopa niin pitkälle, että Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu vaati suomalaisia vallanpitäjiä tuomitsemaan Erämaahan kohdistuvan vihakampanjan ja väkivaltaiset verkkouhkaukset, tutkimaan tapauksen ja tarjoamaan Erämaalle kaiken hänen tarvitsemansa tuen (Honkonen 2023). Myös Suomen Journalistiliitto otti asiaan kantaa X:ssä ja kehotti perussuomalaisten ja koomuksen poliitikoita kunnioittamaan lehdistönvapautta. Erämaan työnantaja Iltalehti riensi myös avuksi ja julkaisi jutun otsikolla *Iltalehti ei hyöäksy yksittäisen toimittajan häirintää – Vastaava päätoimittaja Kauppinen: ”Toivon, että tällainen toimintatapa ei leviä.”*

Toimittajiin kohdistuva verkkoviha ja systemaattinen häirintä ei ole uusi ilmiö Suomessa ja maailmalla. Naistoimittajiin kohdistuvat lokakampanjat ovat tuttuja jo 1990-luvulta, kun STT:n toimittaja Johanna Aatsalo joutui kansan sylkykupiksi. STT julkaisi uutisen, jossa kerrottiin hiihtäjä Jari Räsäseen kohdistuvista doping-epäilyistä. Likaista lunta – Lahti 2001 -dokumentissa (2023) Aatsalo kertoo saamastaan vihapuheesta, joka sisälsi muun muassa tappouhkauksia ja sukupuoleen liittyviä herjauksia. Myös toimittaja ja tietokirjailija Johanna Vehkoo on joutunut systemaattisen häirinnän ja vihapuheen kohteeksi, kun hän kutsui Facebook-julkaisussaan oululaista kaupunginvaltuutettua natsipelleksi. Vehkoosta puhuttiin paljon netin valeuutisiin ja naisvihamielisyyteen keskittyvillä keskustelupalstoilla ja Vehkoon Facebook-julkaisusta nostettiin jopa kunnianloukkaussyyte, jonka tarkoituksena oli hiljentää toimittaja. (Vehkoo 2021, Salmi 2022)

Toimittajat saavat nykyään paljon kritiikkiä, joka ei kohdistu heidän kirjoittamaansa juttuun vaan heihin itseensä henkilönä (Pöyhtäri ym. 2013, 117) Hiltusen ja Suurosen toimittajien uhkailuun ja painostukseen keskittyvässä kyselyssä ohjelmatyötä tekeville yleläisille (2019) selvisi, että viimeisen vuoden aikana solvauksia ja vihanilmauksia oli kokenut 60 prosenttia vastaajista. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 523 henkilöä. Myös Suomen Journalistiliiton jäseniltä kysyttäessä joka kuudes kertoo saaneensa vihapuhetta osakseen (Marttinen 2016). Löfgren Nilssonin ja Örnebringin (2016, 883) mukaan Ruotsissa joka kolmas toimittaja on kohdannut häirintää ja saanut loukkaavia kommentteja. Hiltusen ja Suurosen (2019, 77) tekemän määrällisen tarkastelun mukaan ei voida todeta, että naisjournalistit olisivat vihapuheen kohteena useammin kuin miestoimittajat. Vihapuheessa on kuitenkin laadullisia eroja. Esimerkiksi miestoimittajat eivät kohtaa seksuaalisella väkivallalla uhkailua, toisin kuin naiset (Marttinen 2016). Naistoimittajat kohtaavat myös työhönsä liittyvää vähättelyä ja ammatillista kyseenalaistamista. Nykäsen tekemän pro gradu -tutkielman mukaan nais-toimittajat kokivat, että heidän sukupuolensa vaikutti heidän saamaansa vihapuheeseen. Heidä ja heidän ammattitaitoaan pyrittiin painamaan haukkumalla alas. (Nykänen 2018, 69.) Myös Löfgren Nilsson ja Örnebring kirjoittavat, että yleisimpiä loukkaavia kommentteja olivat esimerkiksi ammattitaitoon tai ulkonäköön liittyvät kommentit ja nimittely (Nykänen 2018, 19).

Näiden havaintojen pohjalta muodostin tutkimustehtävän, joka tarkastelee Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan kohdistunutta vihapuhetta. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista vihapuhetta toimittaja Ida Erämaahan kohdistettiin Iltalehden Facebook-kommenteissa?
2. Miten Ida Erämaan kohtaamassa vihapuheessa tulee esiin toimittajan sukupuoli?

Kandidaatintutkielmallani haluan tuottaa tietoa siitä, millaista nuoreen naistoimittajaan kohdistuva vihapuhe on konkreettisella tasolla. Tavoitteenani on kertoa, millaista vihapuhe oli, mihin se kohdistui ja miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Tapaus on tuore, ja kuten aiemmin mainitsin, toimittajiin kohdistuva vihapuhe ei ole uusi ilmiö, vaan se rehottaa erityisesti sosiaalisessa mediassa runsaana.

2 AIEMPI TUTKIMUS

Tässä luvussa pohjustan tutkielmani aihetta aiemmalla tutkimuksella vihapuheesta. Aluksi kartoitan vihapuheen historiaa Suomessa sekä käsittelen vihapuhetta verkko-ympäristöissä, toimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta sekä sukupuolittunutta vihapuhetta. Nämä ovat myös tutkimukseni ydinkäsitteitä, jotka pyrin määrittelemään siten, että ne tukevat tutkimukseni tarkoitusta. Näitä teemoja tarkastelemalla pyrin selvittämään millaista Ida Erämaahan kohdistunutta vihapuhetta ja verkkovihaa Facebookissa ilmeni.

Vihapuheesta Suomessa ja muualla maailmassa on tehty runsaasti tutkimusta. Suomessa vihapuhe ilmiönä on ollut olemassa jo pidempään, mutta julkiseen keskusteluun se nousi erityisesti kesän 2011 Norjan Utøyan saarella tapahtuneen terroriteon jälkeen. Vihapuheen kohteita Suomessa ovat vuosien ajan olleet erilaiset vähemmistöt. Esimerkiksi saamelaiset ovat toistuvasti olleet pilkan ja loukkaavien stereotyyppien kohteena. Myös maahanmuuttovastainen ja rasistinen puhe on tuttua jo pidemmältä ajalta, 1990-luvulta alkaen. (Pöyhtäri ym. 2013, 32–36.) Julkisen keskusteluilmapiirin on arvioitu muutenkin muuttuneen jyrkemmäksi ja aggressiivisemmäksi Suomessa (Pöyhtäri ym. 2013, 17) Julkiset toimijat, kuten poliitikot ja toimittajat, ovat yhä enemmän esillä mediassa ja julkisuuden onkin arvioitu muuttuneen henkilökeskeisemmäksi (mt).

2.1 Vihapuhe

Tässä tutkimuksessa vihapuheesta käytän sen laajempaa, arkista ja yleispätevää määritelmää. Vihapuheen määrittelen pääosin Pöyhtärin ja kumppaneiden (2013) laajemman näkökulman mukaan, jossa vihapuhe sisältää monenlaista eri ryhmiin ja yksilöihin kohdistuvaa verkkovihaa, aggressiivista puhetta ja vihamielistä keskustelua. Vihapuheen voi mieltää myös kielenkäytön tavaksi, jossa esiintyy halventavia, vähätteleviä, leimaavia tai avoimen aggressiivisia asenteita tiettyä ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan (Kantola 2013, 3). Myös nämä ovat osa tässä tutkielmassa käytettävää vihapuheen määritelmää. Vihapuheen yhteydessä saatetaan usein myös puhua häirinnästä ja verkkovihasta. Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri (2022) kirjoittavat tutkimuksessaan, että häirinnän käsitettä on journalismin tutkimuksessa usein sovellettu kuvaamaan monentyyppistä painostavaa, loukkaavaa ja uhkaavaa toimintaa. Suomalaisen journalismin kontekstissa käsitettä voidaan käyttää vihapuheen tai verkkovihan alakäsitteenä ja termit ovatkin osin päällekkäisiä (em.), joten tutkimuksessani myös häirinnän ja uhkailun käsitteet sisältyvät vihapuheen määritelmään.

Koska Suomessa vihapuheelle ei ole lainopillista määritelmää eikä laissa ole vihapuhe-nimistä rikosta (Pöyhtäri ym. 2013), on käsitettä toisinaan haastavaa määrittellä. Vaikka vihapuheeksi ymmärrettävät aggressiiviset tai vihamieliset ilmaukset voivat olla loukkaavia ja vahingoittavia, ne eivät useimmiten täytä rikoslain tunnusmerkkejä rangaistavasta vihapuheesta. Tekoja, joita voidaan pitää vihapuheena, on säädetty rangaistavaksi rikoslain useissa eri säännöksissä, esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja vainoaminen. (Neuvonen 2015.) Vihapuheen määrittelemisen ei siis ole helppoa ja yksinkertaista. Tässä tutkimuksessa käytän vihapuhetta laajempana kattokäsitteenä häirinnälle, uhkailulle, vähättelylle, halventamiselle, verkkovihalle ja vihamieliselle keskustelulle.

2.1.1 Vihapuhe verkossa

Internet ja verkkokeskustelut mielletään usein aggressiivisen keskustelukulttuurin ja vihapuheen alkulähteiksi, koska oman mielipiteen voi tuoda esiin vaivattomasti ja julkaisukynnys on matala. Sosiaalinen media tarjoaa hyvät lähtökohdat keskusteluun osallistumiseen ja vapaaseen kirjoitteluun, myös anonyymina. (Pöyhtäri ym. 2013, 43.)

Vihapuhe on helposti leviävää, sillä sisältöjä jaetaan, vastaanotetaan ja uudelleenjulkaistaan paljon (Chetty & Alathur 2018, 108). Sosiaalisen median hyötynä sekä haittapuolena voidaan pitää sitä, että siellä samanmieliset ihmiset löytävät toisensa (Neuvonen, 2015, 249). Samanmielisten kohtaaminen verkossa voi olla hyvántahtoista vuorovaikutusta, mutta samalla se voi johtaa vihanlietsontaan. (Pöyhtäri ym. 2013, 47) Erilaistet ääriyhmät käyttävätkin tätä piirrettä hyväkseen. Ääriyhmät ja terroristit käyttävät verkkoympäristöjä ottaakseen yhteyttä samanmielisiin ihmisiin, levittääkseen propagandaa sekä suunnitellakseen ja toteuttaakseen hyökkäyksiä (Chetty & Alathur 2018, 108-109).

Verkkoympäristö altistaa journalistit uudentlaisille uhille, kuten sukupuolittuneelle ja joukkoistetulle häirinnälle (Hiltunen ym. 2019, 10; Pöyhtäri ym. 2013).

2.1.2 Toimittajiin kohdistuva vihapuhe

Julkisen työnsä takia toimittajat ovat vihapuheen kohteena. Journalistit ovat lähempänä yleisöä kuin koskaan aiemmin ja yleisöllä on ennennäkemätön mahdollisuus ilmaista mielipiteensä, etenkin verkkoympäristössä (Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 881).

Journalisti-lehden vuonna 2016 tekemän uhkailukyselyn mukaan joka kuudes suomalainen journalisti on joutunut työnsä takia uhkailun kohteeksi. Kyselyssä ilmeni, että yleisiä uhkausviestien kanavia ovat pikaviestit, sosiaalinen media, kuten Facebook ja Twitter, sekä rasististen vihasivustojen, kuten MV-lehden kommenttipalsta. Uhkauksia toimittajat saavat myös kasvotusten, sähköpostitse sekä puhelimitse. (Marttinen 2016.)

Valtaosa journalistien kohtaamasta painostuksesta ja uhkailusta on yksittäiseen aiheeseen tai uutistapahtumaan kohdistuvaa. Kolumneja ja muita mielipiteellisiä journalistisia tekstejä kirjoittavat toimittajat kohtaavat enemmän uhkailua ja sanallista

painostusta kuin mielipiteellisiä juttuja harvemmin kirjoittavat journalistit. (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022, 53,62; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 884) Uhkausviestejä voi myös saada miltei minkä aiheen käsittelystä tahansa, mutta eniten viestejä saa aikaan monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvien aiheiden käsittely (Marttinen 2016). Myös poliittiset aiheet aiheuttavat kiivasta keskustelua sekä journalistin aktiivinen esiintyminen sosiaalisessa mediassa vaikutti uhkailun ja painostuksen lisääntymiseen (Hiltunen ym. 2022, 62-64).

Löfgren Nilssonin ja Örnebringin (2016) tekemän tutkimuksen mukaan joka kolmas kyselyyn vastannut ruotsalaistoimittaja oli viimeisen vuoden sisällä kokenut uhkaa työssään. He kirjoittavat, että yleisimmät loukkaavat kommentit liittyivät ammatitaitoon tai ulkonäköön. Naisten ja miesten välillä väkivallalla uhkaamisessa on eroja, sillä naisia uhkaillaan seksuaalisella väkivallalla, miehiä taas ei. Toimittajiin kohdistuva vihapuhe voi konkreettisesti olla haukkumista, huorittelua, perättömien tietojen levittämistä ja jopa tappouhkauksia. (Marttinen 2016.) Hiltusen, Suurosen ja Pöyhtärin tutkimuksen nuorin ikäryhmä eli 35-vuotiaat ja nuoremmat raportoi kohtaavansa enemmän sanallisia vihanilmauksia ja väkivaltauhkauksia kuin vanhemmat ikäryhmät, joten myös iällä näyttäisi olevan merkitystä vihapuheen kohtaamisessa.

2.2 Sukupuolittunut vihapuhe

Lyhyesti määriteltynä sukupuolittuneella vihapuheella tarkoitetaan vihapuhetta, joka kohdistuu biologiseen tai koettuun sukupuoleen. Naiset ja tytöt ovat yleensä sukupuolittuneen vihapuheen kohteena. (Chetty & Alathur 2018, 112-113.) Seksistiseksi vihapuheeksi puolestaan katsotaan sellainen vihapuhe, joka kohdistuu yleensä naisten koettuun sukupuoleen ja häpäisee kohteen. Tällaisen toiminnan tarkoituksena on halveksia naisia ja saada heidät kokemaan olonsa pelokkaiksi ja turvattomiksi. (Rantasalo 2023,7; Chetty & Alathur 2018, 113.) Vihapuheen tarkoituksena onkin usein merkitä jotkut ryhmät toisia arvottomammiksi ja pönkittää tätä kautta omaa valta-asemaa (Pöyhtäri ym. 2013, 43). Useissa tutkimuksissa on todettu, että hiljentämään pyrkivä vihapuhe kohdistuu erityisesti naisiin (Saresma ym. 2020, 19).

Verkkoympäristö onkin saanut aikaan uuden ilmapiirin, jossa erityisesti naisjournalistit kohtaavat häirintää. Muun muassa Chen ym. (2018) ja Pöyhtäri ja kumpant (2013) ovat tutkineet naistoimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta. Sukupuolittunut häirintä pitää sisällään sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyviä seksistisiä tai misogynisiä eli naisvihamielisiä kommentteja, jotka muun muassa kritisoivat tai uhkaavat henkilöä. (Chen ym. 2018, 3.) He mainitsevat, että sukupuolittunut häirintä keskittyy nimenomaan henkilön sukupuoleen tai seksuaalisuuteen, ei henkilöön itseensä. Esimerkiksi ei-tervetulleet seksuaaliset ehdotukset ovat sukupuolittunutta vihapuhetta. (mp.) Tässä valossa esimerkiksi työttömyyden ja blondiksi kutsuminen voidaan tulkita sukupuolittuneena vihapuheena, sillä ne ovat voimakkaasti sukupuoleen kytköksissä olevia ilmaisuja.

Erityisesti naisiin kohdistuu verkossa seksististä ja väkivaltaista uhkailua, huorittelua ja sukupuolielämään liittyviä vihjailuja (Pöyhtäri ym. 2013, 119). Oletukseni on, että myös omasta tutkimusaineistostani löytyy kommentteja, joita voidaan pitää tämän määritelmän mukaan sukupuolittuneena vihapuheena. Oletustani tukee myös se, että naisia uhkaillaan seksuaalisella väkivallalla miehiä useammin (Marttinen 2016). Pöyhtäri (2013, 121) haastattelututkimuksessa selvisi, että miehet kokevat sukupuolensa suojaavan heitä pahimmilta loukkauksilta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimusongelman ja tutkimuskysymykset. Sen jälkeen käyn läpi tutkimusaineiston, sen keräämisen sekä pohdin tutkimusaineistoon ja sen hankintaan liittyviä eettisiä näkökulmia. Lopuksi käyn läpi aineiston analysointimenetelmän ja -proessin.

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Kandidaatintutkielmassani tutkin, millaista vihapuhetta Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan kohdistui Iltalehden Erämaan kolumnia markkinoineen Facebook-julkaisun kommentteissa. Lisäksi pohdin, miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella on jo olemassa tietoa siitä, että naiset ovat useammin verkossa tapahtuvan häirinnän ja vihapuheen kohteena (Chen ym. 2020). Aiemman tutkimuskirjallisuuden ja tässä tutkielmassa käytettävän vihapuheen määritelmän valossa tutkin Ida Erämaan tapausta ja millaista vihapuhe oli ja mihin se kohdistui. Lisäksi olen kiinnostunut selvittämään, miten tässä tapauksessa vihapuheessa tulee esiin toimittajan sukupuoli.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaista vihapuhetta toimittaja Ida Erämaahan kohdistettiin Iltalehden Facebook-kommenteissa?
- 2) Miten Ida Erämaan kohtaamassa vihapuheessa tulee esiin toimittajan sukupuoli?

3.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tämän tutkielman aineisto koostuu kommentteista, joita sosiaalisen median käyttäjät ovat kirjoittaneet Facebookissa. Alustaksi valikoitui Facebook useista syistä. Ensiksi kyseisellä alustalla keskustelu Ida Erämaan mielipidetekstistä oli erityisen vilkasta, sillä Iltalehden julkaisuun on kertynyt yli tuhat kommenttia. Toiseksi Facebook mahdollistaa sekä yksityisen että julkisen viestinnän, ja sisällön voi löytää kuka tahansa hakukoneen avulla (Laaksonen ja Matikainen ym., 2013, s. 193). Lisäksi Iltalehden Facebook-sivun julkaisu on julkinen, eikä sen löytäminen vaadi esimerkiksi sivun erillistä tilaamista tai seuraamista. Kenellä tahansa, jolla on tunnukset Facebookiin, on pääsy sivulle ja kuka tahansa voi lukea julkaisun kommenttiketjua. Tutkimusaineiston päätin poimia vain yhdeltä sosiaalisen median alustalta, jotta aineiston rajaaminen olisi sujuvampaa ja sitä kautta tutkimuksen tekeminen palvelisi paremmin kandidaattitutkielman tarkoitusta.

Aineiston keräsin manuaalisesti ottamalla kuvakaappauksia Facebookin kommenttipalstan kommentteista. Laaksonen ja Matikaisen (2013, 203–212) mukaan pienempi aineisto on parempi kerätä manuaalisesti, jotta sen voi säilyttää mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Kuvakaappaukset olivat yksinkertainen tapa tallentaa kommentit tutkimuksen tekemistä varten.

3.3 Aineiston keruu ja rajaus

Tutkimusaineisto on kerätty Iltalehden Facebook-julkaisusta, jossa nostettiin Ida Erämaan mielipidekirjoitusta. Julkaisu on tehty 2. päivä heinäkuuta eli samana päivänä kuin kolumni on julkaistu. Facebook-julkaisussa on tällä hetkellä 1 200 kommenttia (tarkastettu 2.11.2023). Aineiston keräämistä varten tutustuin keskusteluun lukemalla kaikki kommentit läpi ja lukemalla myös kommenttien alakommentit. Otin kaikista

nähtävillä olevista Facebookin kommenttikentän kommentteista kuvakaappaukset aikavälillä 26.–30.10.2023, jotta sain sosiaalisen median keskustelun kerättyä talteen.

Koska kommenttien määrä keskusteluketjussa oli suuri, oli tärkeää rajata aineisto sellaiseksi, että sen avulla on mahdollista vastata tutkimuskysymyksiin. Laaksonen (2013) mainitsee, että sosiaalisen median tutkimuskäyttö vaatii perusteltuja rajauksia ja aineiston siivoamista juuri sen takia, että viestejä ja kommentteja keskusteluihin tulee valtava määrä. Rajasin tutkimusaineistoni seuraavalla tavalla: varsinaiseen aineistoon valitsin tutkimukseni kannalta relevantit kommentit, eli ne, joissa ilmenee Ida Erämaahan kohdistuvaa vihapuhetta. Vihapuhe on tässä tutkielmassa määritelty sisältämään monenlaista ryhmiin ja yksilöihin kohdistuvaa verkkovihaa, aggressiivista puhetta, uhkailua, häirintää ja vihamielistä keskustelua.

Tarkastelun ulkopuolelle jäivät kaikki muut kommentit, eli muun muassa sellaiset, jotka kritisoivat kolumnin tekstiä, ottavat kantaa puoluepolitiikkaan sekä ne, joissa osoitetaan tukea Ida Erämaalle sekä kaikki muutkin aiheeseen liittymättömät kommentit. Rajauksen ulkopuolelle jätin visuaaliset elementit, kuten gif-animatit ja erilaiset meemit. Keskityn tutkimaan vihapuhetta kielen ja tekstin avulla ja jätin kuvat aineiston ulkopuolelle. Visuaalisten elementtien analysointi on hyvin erilaista kuin tekstin analysointi, ja kandidattutkielmassa on mielekkäämpää keskittyä vain toiseen niistä. Edellä mainittujen rajausten jälkeen varsinainen tutkimusaineisto koostuu yhteensä 16 kommentista.

Aineistosta tutkin, millaista vihapuhetta Ida Erämaa sai osakseen Facebookin kommenttiketjussa. Laadullisen sisällönanalyysin avulla olen kiinnostunut erittelemään, mihin vihapuhe kohdistuu ja miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Huomionarvoista on, että tutkimuksessa edellä mainittuja asioita voin tarkastella ainoastaan edelleen näkyvissä olevien kommenttien avulla. Niitä on voitu moderoida ja poistaa, joten kaikki vihapuhetta sisältävät kommentit eivät välttämättä ole enää nähtävissä. Keskustelua käytiin myös muilla sosiaalisen median alustoilla, joten rajumpaa kommentointia voi esiintyä alustoilla, joissa kommentoiminen on mahdollista anonymiteetin takaa. Tutkimuksen tekemisessä täytyy siis huomioida sosiaalisesta mediasta kerättyjen aineistojen haavoittuvaisuus ja alustan keskeiset toiminnot ja ominaispiirteet. Facebookille ominaista on, että kommentit kirjoitetaan omalla etu- ja sukunimellä, joten se on osaltaan voinut vaikuttaa vihapuheen laatuun.

Tiukan rajaamisen ja kommenttien katoamisen ja moderoinnin eli kommenttien suodattamisen lisäksi on myös muita seikkoja, joita tutkimuksessa täytyy ottaa huomioon käytettäessä sosiaalisen median keskusteluja tutkimusaineistona. Vaikka aineisto on helposti löydettävissä ja avoimesti saatavilla, täytyy sosiaalisen median keskusteluja tutkiessa pohtia tutkimusetiikkaa (Laaksonen ym. 2013, 212). Turtiainen ja Östman (2013, 49) kirjoittavat *Otteita verkosta*-teoksessa, että verkon tutkimusetiikka on vielä harmaata aluetta. Tutkijan on esimerkiksi vaikeaa arvioida, kuinka julkiseksi ihmiset kokevat verkkotilan (Turtiainen & Östman 2013, 53), esimerkiksi kyseisen *Il-talehden* Facebook-julkaisun kommenttiketjun. Kuitenkin, koska kyseessä on avoin sivusto, eikä esimerkiksi suljettu keskusteluryhmä tai -palsta, on kommenttien lukeminen mahdollista kenelle tahansa. Kuvakaappauksista olen sumentanut profiilikuvat ja henkilöiden nimet, joten kommenttien kirjoittajia ei ole mahdollista kuvakaappauksista tunnistaa. Tutkimusta en kohdista henkilöihin, jotka ovat kommentteja kirjoittaneet. Keskityn ainoastaan kommenttien tekstisisältöön, joten kommentteja kirjoittaneiden henkilöiden yksityisyyden kunnioittaminen siis toteutuu.

3.4 Aineiston analysointi

Aineiston analysointiin käytin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia. Luonteeltaan se on laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimukseni aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, eli tässä tapauksessa vihapuhetta. Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja pyrkiä järjestämään tutkimusaineisto tiiviiseen muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 122). Laadullisen sisällönanalyysin valitsin analyysimenetelmäksi, sillä sitä voi käyttää miltei minkä tahansa kirjallisen dokumentin analysointiin ja sosiaalisen median aineisto voidaan luokitella tekstidataksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117; Laaksonen & Matikainen 2013, 207).

Tässä tutkimuksessa analyysin on tarkoitus edetä yksityisestä yleiseen ja pyrkiä muodostamaan kuva Ida Erämaahan kohdistuneesta vihapuheesta. Tutkimusaineistoa tarkastelin aluksi teemoittelemalla. Teemoittelussa kyse on laadullisen aineiston

pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajarvi 2018, 106). Sen jälkeen tein teemoitellulle aineistolle tyypittelyn, jossa tiivistetään tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä yleistyksiksi. (mts. 107)

Aineiston koodaamisen aloitin merkitsemällä samankaltaisia Facebook-kommentteja värikoodien avulla. Sen jälkeen jaottelin samanlaiset kommentit yhdeksi luokaksi. Pyrin koodaamaan aineistoa siten, että sen avulla on mahdollista vastata tutkimuskysymyksiin, eli etsimällä kuvausta siitä, millaista vihapuhetta Ida Erämaahan kohdistui ja miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Aineistoon perehtymisen jälkeen löysin sieltä neljä luokkaa, jotka olen koodannut neljällä ei värillä: ammatitaidon epäileminen (vihreä), aktiivisuus sosiaalisessa mediassa (turkoosi), toimittajan sukupuolen korostaminen (violetti) sekä nimittely ja pilkkaaminen (keltainen).

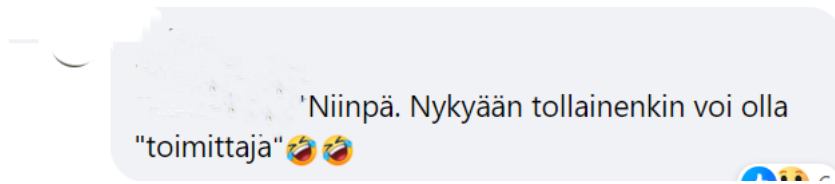
4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisimmät tulokset. Kuten edellisessä luvussa mainitsin, aineistoon perehtymisen jälkeen löysin sieltä neljä eri luokkaa, josta teemoittelun jälkeen tiivistin tiettyä teemaa koskevat näkemykset yleistyksiksi. Teemoittelussa ja tyypittelyssä täytyy kuitenkin huomioida luokkien päällekkäisyys eli inklusiivisuus. Kommentit voivat kuulua useaan eri luokkaan ja näyttäisikin siltä, että ne kietoutuvat kaikki yhteen. Kommentteja tutkiessa Facebook-alusta ja sen keskeiset ominaisuudet tulee ottaa huomioon. Facebookissa kirjoitetaan omalla nimellä, joten räikein Ida Erämaahan kohdistuva vihapuhe ei välttämättä esiinny juuri Facebookissa. Kuten myös aiemmin kirjoitin, kun julkaisun tekemisestä on jo kulunut pidemmän aikaa, on kommentteja voitu poistaa. Tuloksissa täytyy siis huomioida se, että vihapuhetta voidaan tässä tutkimuksessa käsitellä vain aineistonkeruuhetkellä olemassa olevien kommenttien kautta.

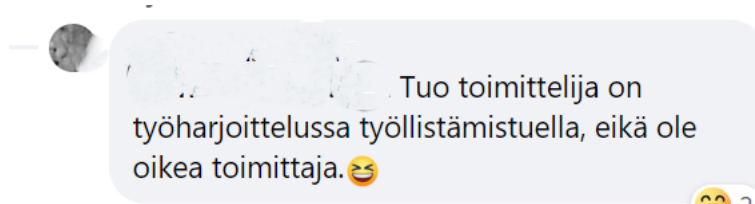
4.1 Ammattitaidon epäileminen

Facebook-kommenteissa huomioni kiinnittyi siihen, miten sana *toimittaja* oli kirjoitettu. Useissa Ida Erämaahan liittyvissä kommenteissa toistui, että sana oli laitettu heittomerkkeihin (kuva 1). Toimittaja-sanalla oli käytetty myös useita kertoja sanaa *toimittelija*. Osassa kommenteissa myös sanottiin suoraan, että Ida Erämaa ei ole

oikea toimittaja. Kommenteissa myös korostettiin sitä, että Erämaa on työharjoittelussa Iltalehdellä, eikä häntä sen takia voi pitää oikeana toimittajana (kuva 2). Eräässä kommentissa Erämaata myös kehoitettiin suoraan palaamaan kouluun.

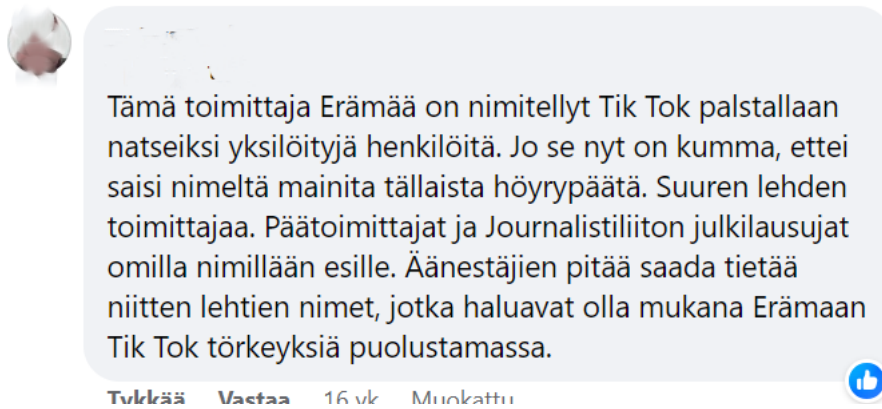
Kuva 1: Toimittaja-sana on laitettu heittomerkkien sisään.

Kuva 2: Kommentissa korostetaan, että Erämaa on työharjoittelussa eikä täten oikea toimittaja.

4.2 Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa

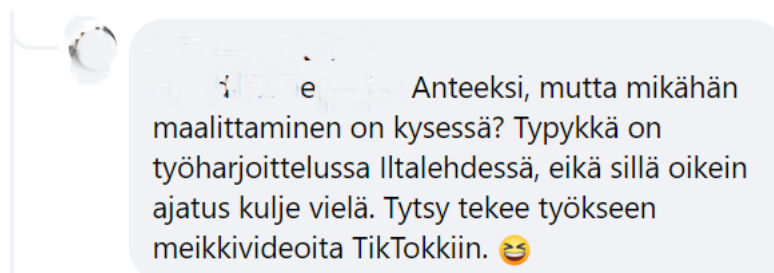
Facebookin kommentteissa Ida Erämaan henkilökohtainen sosiaalinen media ja erityisesti hänen Tiktok-tilinsä otettiin kritiikin ja arvostelun kohteeksi. Kommenteissa tuotiin tavalla tai toisella esiin Erämaan aktiivisuus sosiaalisessa mediassa. Osassa kommentteissa väitettiin, että Erämaa tekee Tiktok-videoita työkseen. Eräässä kommentissa esimerkiksi kirjoitettiin, että Erämaa nimittelee Tiktok-videoissaan yksityishenkilöitä natseiksi ja siksi häntä vastaan saa esittää sosiaalisessa mediassa kärkkäitäkin mielipiteitä (kuva 3).

Kuva 3: Erämaan henkilökohtainen sosiaalinen media mainittiin useissa kommentteissa.

4.3 Toimittajan sukupuolen korostaminen

Toimittajan sukupuolta korostettiin kommentteissa esimerkiksi sanavalinnoilla ja työttötyllä. Kommentoijat käyttivät Erämaahan liittyen halventavia sanoja, kuten *tytsy*, *typykkä* ja *blondi* (kuva 4). Samassa kommentissa vedottiin myös Erämaan sosiaaliseen mediaan, joten tämä toimii esimerkkinä teemojen päällekkäisyydestä. Eräs kommentoija kirjoitti jopa Erämaan sukupuolielämään liittyvän vihjailevan kommentin, jossa hän kysyi, tekeekö Erämaa eroottista sisältöä Only Fans -sivustolle (kuva 5).

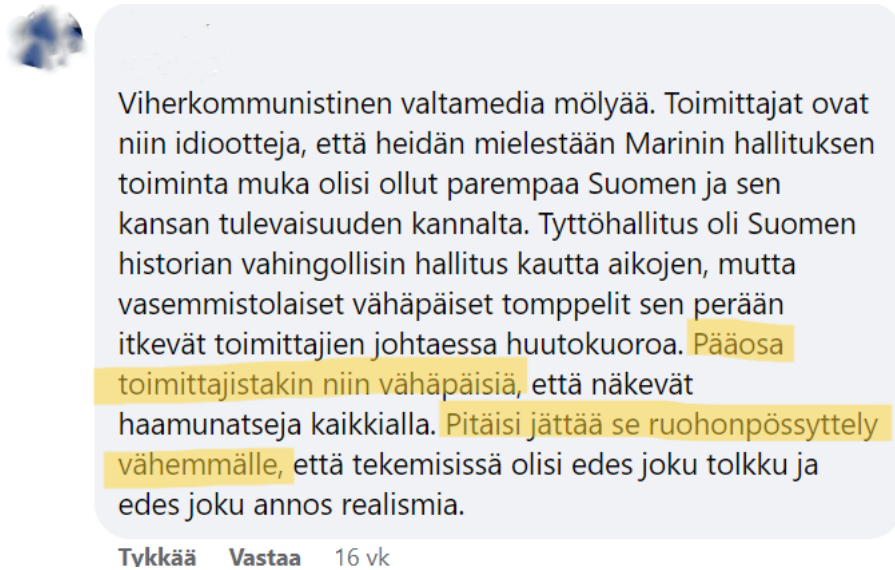
Kuva 4: Kommentoija työttötelee Erämaata.

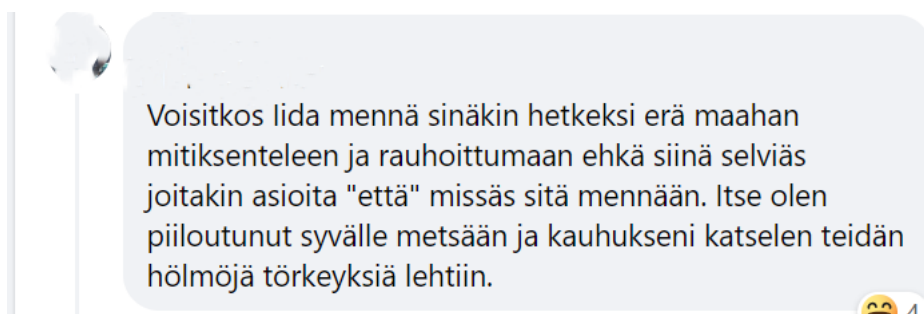
Kuva 5: Kommentissa vihjaillaan Ida Erämaan sukupuolielämään.

4.4 Nimittely ja pilkkaaminen

Ida Erämaata nimiteltiin muun muassa *höyrypääksi* ja useissa kommenteissa tuotiinkin esille sitä, että Erämaa olisi jollain tavalla vähä-älyinen tai typerä. Eräässä kommentissa vihjattiin, että Erämaa polttaisi kannabista ja olisi kirjoittanut tekstin huumeiden vaikutuksen alaisena (kuva 6). Myös toimittajan nimi oli pilkkaamisen kohteena, sillä siitä kommentoijat olivat kirjoittaneet pilkkaavia versioita (kuvat 7 ja 8).

Kuva 6: Kommentissa vihjataan Erämaan "vähäpäisyyden" johtuvan huumeidenkäytöstä.

Kuva 7: Kommentoija tekee toimittaja Erämaan nimestä pilkkaa.

Kuva 8: Epäasiallinen kommentti, jossa nälvitään toimittajan nimeä ja vihjataan vähä-älyisyyteen.

4.5 Tulosten lyhyt yhteenveto

Tyypittelevällä analyysillä pyrin muodostamaan aineistosta löytyneiden teemojen sisältä tyypiesimerkkejä siitä, millaista vihapuhetta Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan kohdistui. Huomionarvoista tuloksia tarkastellessa on, että teemat eivät sulje toisiaan pois. Esimerkiksi yhdessä ja samassa kommentissa (kuva 4) Erämaata tytötelään, kyseenalaistetaan hänen ammatillista osaamistaan sekä verkkokeskusteluun otetaan mukaan Erämaan henkilökohtainen Tiktok-tili ja sen sisällöt. Vaikka tuloksissa onkin esitelty neljä Erämaahan kohdistuneesta vihapuheesta tehtyä luokkaa, voivat kommentit kuulua useampaan teemaan.

5 POHDINTA

Tässä luvussa kokoan yhteen saamani tulokset ja pohdin niitä aikaisemman tutkimuskirjallisuuden valossa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaista vihapuhetta kohdistui Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan ja miten vihapuheessa näkyy toimittajan sukupuoli. Tutkimusongelmaani lähdin ratkaisemaan kahden tutkimuskysymyksen avulla, jotka olivat:

- 1) Millaista vihapuhetta toimittaja Ida Erämaahan kohdistettiin Iltalehden Facebook-kommenteissa?
- 2) Miten Ida Erämaan kohtaamassa vihapuheessa tulee esiin toimittajan sukupuoli?

5.1 "Ida Erämaa ei ole oikea toimittaja"

Tutkimuskysymyksiin pyrin saamaan vastauksia laadullisen sisällönanalyysin keinoin tyypittelemällä kommenttiaineiston. Tyypittelyn perusteella voidaan todeta, että Ida Erämaahan liittyvä vihapuhe Facebookissa keskittyy toimittajan ammattitaidon kyseenalaistamiseen, hänen henkilökohtaisen sosiaalisen median sisältöjen kommentointiin, sukupuolen korostamiseen sekä nimittelyyn ja pilkkaamiseen.

Erämaa sai osakseen osaamisen vähättelyä ja hänen ammattitaitoaan kyseenalaistettiin. Toistuva teema oli, että Erämaata ei voi pitää oikeana toimittajana, sillä hän oli Iltalehdessä työharjoittelussa. Pöyhtäri ja kumppanit (2013, 122) kirjoittavatkin, että yleinen verkkovihan muoto on muun muassa palautteensaajan työhön ja ammattitaitoon kohdistuvat epäilyt. Myös Nykäsen pro gradu -tutkielmassa hänen haastattelemansa naistoimittajat kokivat, että heidän sukupuolensa vaikutti vihapuheeseen.

Naisia ja heidän ammattitaitoaan pyrittiin painamaan haukkumalla alas (Nykänen 2018, 69). Myös Löfgren Nilssonin ja Örnebringin (2016) tutkimuksen mukaan lähes joka kolmas kyselyyn vastannut ruotsalaistoimittaja oli viimeisen vuoden sisällä kokenut uhkailua työssään ja yleisimpiä muotoja olivat loukkaavat kommentit liittyen ammattitaitoon (Nykänen 2018, 19). Tarkastelun perusteella voidaan todeta, että tässä tutkielmassa saadut tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa.

Toimittaja Erämaan henkilökohtainen sosiaalinen media otettiin kritiikin ja arvostelun kohteeksi. Toimittajat saavat nykyään paljon kritiikkiä, joka ei kohdistu heidän kirjoittamaansa juttuun vaan heihin itseensä henkilönä (Pöyhtäri ym. 2013, 177). Kommenteissa toistuu, että Erämaata ei voi pitää oikeana toimittajana, sillä hän tekee videosisältöä Tiktok-lyhytvideopalveluun. Kommentoijat kohdistivat epäilyjä Erämaan kykyyn toimia toimittajana, sillä hän julkaisee aktiivisesti sisältöä sosiaaliseen mediaan eikä esiinny siellä neutraalisti. Nuorilta toimittajilta odotetaan hyvin aktiivista esiintymistä sosiaalisessa mediassa (Nykänen 2018, 73). Ei siis ole yllättävää, että toimittajan oma sosiaalinen media otetaan kritiikin kohteeksi. Toimittajien saamassa vihapuheessa hyödynnetään toimittajan aikaisemmin sosiaaliseen mediaan laittamia kuvia ja päivityksiä (mp.). Hiltusen (2022, 62) mukaan journalistin aktiivinen esiintyminen sosiaalisessa mediassa vaikutti uhkailun ja painostuksen lisääntymiseen. On siis ristiriitaista, että nuoria toimittajia kannustetaan aktiiviseen sosiaalisen median käyttöön, mutta heidän henkilökohtaista sosiaalisen median sisältöä käytetään myöhemmin heitä vastaan.

Vaikka aineistosta ei ollutkaan löydettävissä suoraa seksuaalisella väkivallalla tai raiskauksella uhkailua, korostettiin Erämaan sukupuolta esimerkiksi työtötelemällä ja kutsumalla häntä blondiksi. Kielitoimiston sanakirjan mukaan blondi -nimitystä käytetään tyhmästä ja kauniista vaaleasta naisesta (viitattu 11.12.2023). Saresma, Pöyhtäri, Kosonen ja Knuutila (2020) tutkivat poliitikkoihin kohdistuvaa vihapuhetta sukupuolittuneena ilmiönä. Heidän vuonna 2019 tekemän Viha vallassa – Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon-selvityksen mukaan naispoliitikot kohtaavat vähättelyä ja työtöttelyä (Saresma ym. 2020, 27). Saresman ja kumppaneiden tutkimusta voidaan soveltaa myös tässä tutkielmassa, sillä toimittajat tekevät julkista työtä siinä missä kansanedustajatkin. Työtöttely voidaan laskea sukupuoleen kohdistuvaksi vähättelyksi ja halveksunnaksi (Saresma ym. 2020, 30).

Toimittajan sukupuoleen ja seksuaaliseen elämään viitataan vihjailemalla, että Erämaa tekee aikuisviihdesisältöä Only Fans-alustalle. Näyttäisi siltä, että koska toimittaja on näyttävä nuori nainen, oletetaan, että hän tekee nettiin eroottista sisältöä eikä häntä tällöin voi pitää oikeana toimittajana. Erämaata näin ollen ajatellaan stereotyyppisenä vaaleana naisena, jota ei voi pitää varteenotettavana toimittajana vaan ”rahasta pyllistävänä” sisällöntuottajana.

Erämaahan kohdistettiin myös paljon muuta epäasiallista kommentointia. Hänen älykkyyttään järjen toimintaansa kiistettiin ja kyseenalaistettiin. Hiltusen ja Suuronen (2019) tutkimuskyselyn perusteella erityisesti naisjournalistit kohtaavat miehiä enemmän älykkyyden haukkumista ja muuta solvaamista liittyen esimerkiksi ikään ja ulkonäköön.

Ida Erämaahan kohdistunut vihapuhe näyttäisi olevan niin sanottu oppikirjatapaus naistoimittajaan kohdistuvasta vihapuheesta. Tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Mielipiteellisten juttujen julkaiseminen sekä sosiaalisen median käyttö journalistin roolissa altistavat painostuksen ja uhkailun kohtaamiselle (Hiltunen ym. 2022, 62). Ilmiöiden päällekkäisyyksien takia uhkailun ja painostukseen piiriin kuuluvat teot voidaan luokitella myös verkkovihaksi ja vihapuheeksi.

5.2 Toimittajan sukupuoli näyttämöllä

Toisen tutkimuskysymyksen, miten vihapuheessa tulee esiin toimittajan sukupuoli, vastaus tulee esiin jo ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä. Ida Erämaahan kohdistuvassa vihapuheessa on jatkuvasti nähtävillä toimittajan sukupuoli, esimerkiksi sanavalintojen tasolla. Mutta sukupuolta korostetaan myös sanattomasti. Kuten aiemman tutkimuksen perusteella on mahdollista osoittaa, erityisesti naistoimittajiin kohdistuu vähättelyä, halveksuntaa ja pätevyyden kyseenalaistamista, jonka taustalla on sukupuoli. Tulokset ovat linjassa aiemman vihapuhetutkimuksen kanssa, sillä esimerkiksi Pöyhtäri ja kumppanit (2013, 177) kertovat, että toimittajien saama kritiikki kohdistuu heidän kirjoittamiensa juttujen sijaan heihin henkilöinä. Jos samanlaisen mielipidekirjoituksen olisi kirjoittanut miestoimittaja, olisiko kommentointi ollut samanlaista?

Vaikuttaa siltä, että Erämaahan kohdistuva vihapuhe vertautuu hyvin aiempiin tapauksiin naistoimittajiin kohdistuvasta vihapuheesta. Muun muassa 1990-luvulla suomalaishihtäjän doping-kärystä kirjoittanut STT:n toimittaja Johanna Aatsalo sai jo silloin osakseen maalittamista ja vihapuhetta. Aatsalo kertoo Likaista Lunta – Lahti 2001 -dokumentissa (2023), että häneen kohdistunut vihapuhe keskittyi sukupuoleen, kuten esimerkiksi hiusten väriin ja ulkonäköön sekä nuoreen ikään ja ammatilliseen pätevyYTEEN. Häntä kutsuttiin muun muassa blondiksi ja akaksi. Samat asiat toistuvat Erämaan kohtaamassa vihapuheessa. Vaikuttaa siltä, että naistoimittajiin kohdistuva vihapuhe ei ole muuttunut näissä 30 vuodessa, sillä se rehottaa valtoimenaan edelleen. Vaikka vihapuhe ja sen ilmenemismuodot ehkä tiedostetaan nykyään paremmin, aiheesta täytyy toimituksissa ja toimittajakouluksessa keskustella avoimesti. Vihapuhetta kohdanneille toimittajille täytyy osata antaa keinoja selviytymiseen ja toimittajan täytyy voida tehdä työnsä ilman, että hän joutuu pelkäämään itsensä tai läheistensä puolesta. (Nykänen 2018, 74-75.)

Toimittajiin kohdistuvalla vihapuheella on laajoja seurauksia. Painostuksen, uhkailun ja vihapuheen negatiiviset vaikutukset leviävät niiden tarkkaa kohdetta laajemmalle sekä työyhteisössä että ammattikunnassa. Vaikutukset voivat ilmetä esimerkiksi kasvaneena henkisenä kuormituksena ja turvallisuudentunteen horjumisena. Toimittajien maalittaminen ja yritykset hiljentää voivat johtaa toimittajien itsesensuuriin, joka taas heikentää journalismin asemaa demokratian rakennuspalikkana. Huolenaiheena on, että uhkailun ja painostuksen negatiiviset vaikutukset kasautuvat tiettyille ryhmille, kuten juuri naispuolisille ja nuorille toimittajille. Pitkällä aikavälillä journalismin moniäänisyys voi kaventua, sillä ihmisten halu hakeutua journalismin pariin ja toimia näkyvissä rooleissa voi muuttua vihapuheen takia. (Hiltunen ym. 2022, 67.)

6 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI JA JATKOTUTKIMUS

Tässä luvussa arvioin tutkimusaineistoa ja -menetelmää sekä tutkimuksen toteutusta. Lisäksi pohdin tutkimusaineistoa eettisestä näkökulmasta. Lopuksi esittelen muutamia jatkotutkimusideoita.

6.1 Tutkimuksen arviointi

Tarkastelin tässä tutkielmassa yhden sosiaalisen median kanavan kommentteja ja niistä löydettävää toimittaja Ida Erämaahan kohdistunutta vihapuhetta. Tutkimusaineistoa tarkastellessa täytyy ottaa huomioon se, että primääriaineisto ei ollut enää aineistonkeruuhetkellä saatavilla, joten aineisto antaa kuvan vain siitä, millaista vihapuhetta Iltalehden Facebook-julkaisun kommentteissa oli näkyvillä aineistonkeruuhetkellä. Kommentteja on voitu moderoida ja poistaa ylläpitäjän toimesta. Tutkimusta ja sen aineistoa voi kuitenkin pitää luotettavana, sillä tämä tutkimus ei pyri antamaan kokonaiskuvaa siitä, millaista vihapuhetta Ida Erämaahan kohdistui. Tutkimuksen tehtävänä on antaa kuva, millaista vihapuhetta Ida Erämaahan kohdistui juuri Facebookissa.

Vihapuheen laatua Facebookissa tarkastellessa tulee ottaa huomioon alustan vaikutukset. Facebookissa kommentoidaan yleensä omalla nimellä, jolloin rangaistavan vihapuheen kirjoittaja olisi helppo jäljittää. Siksi Facebookissa ei välttämättä näkynyt kaikista rajuin kirjoittelu. Facebookista kerätyssä aineistossa tappo- ja raiskausuh-

kauksia ei ilmennyt, mutta se ei tarkoita, etteikö niitä olisi ollut, sillä Journalistin haastattelussa (Honkonen 2023) Erämaa kertoo, että sai osakseen raiskaus- ja tappouhkauksia. Vihapuheen käsittelyssä täytyy myös huomioida journalistinen kärjistys. Journalististen medioiden ja tämän tutkimuksen perusteella saattaa tulla käsitys, että Ida Erämaahan kohdistui vain ja ainoastaan vihapuhetta. Erämaa sai Facebookissa ja muualla sosiaalisessa mediassa myös paljon kannustavia kommentteja.

Aineistosta olisi saanut laajemman keräämällä kommentteja myös toisesta sosiaalisen median kanavasta. Tutkimuksen tulokset olisivat voineet olla hyvin erilaisia, mikäli aineistoa olisi kerätty esimerkiksi viestipalvelu X:stä. Facebookista saatujen vihakommenttien määrä jäi suppeaksi, joten sen analysoinnin perusteella ei voi tehdä yleistystä vihapuheen laadusta. Kandidaatintutkielman laajuuteen nähden aineiston kerääminen vain yhdestä sosiaalisen median kanavasta on kuitenkin perusteltua.

Sosiaalisen median kommentit tutkimusaineistona toivat oman haasteensa. Esimerkiksi Turtiainen ja Östman (2013) ovat pohtineet verkon tutkimusetiikkaa (ks. luku 5). Tutkijan voi olla vaikeaa arvioida, kuinka julkiseksi ihmiset kokevat verkko-tilan ja kuinka tutkimusaineisto kerätään niin, että sosiaalisen median kommenttien kirjoittajia ei ole mahdollista tunnistaa (Laaksonen ym. 2013). Tässä tutkimuksessa ei tutkita henkilöitä tai heidän motiiviaan aggressiiviseen kirjoitteluun vaan tekstikommenttien sisältöä. Kommenttien kirjoittajien nimet ja profiilikuvat ovat sumennettuja, joten yksityisyyden kunnioittaminen toteutuu. Sosiaalisen median keskusteluja analysoidessa täytyy kuitenkin pohtia, täytyykö kommentteja kirjoittaneille ilmoittaa heidän jättämien kommenttien olevan tutkimuksen kohteena. Iltalehden Facebook-sivu on avoin sivusto, joten kommenttien lukeminen mahdollista kenelle tahansa. Näin ollen tutkimusetiikka toteutuu ja sitä on pohdittu laajasti tämän tutkielman tekemisen eri vaiheissa.

Kommenttiaineisto on analysoitu aineistolähtöisesti laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Ida Erämaan kohtaamaa vihapuhetta olisi voinut tarkastella myös määrällisenä tutkimuksena ja selvittää esimerkiksi, minkä verran tiettyssä sosiaalisen median kanavassa ilmeni vihapuhetta ja minkä verran kannustavaa keskustelua. Tähän tutkimukseen valikoitui kuitenkin laadullinen tutkimusote, sillä laadullista sisällönanalyysia voi käyttää miltei minkä tahansa kirjallisen dokumentin, kuten sosiaalisen median kommenttien, analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117; Laaksonen &

Matikainen 2013, 207). Laadullista sisällönanalyysia tehdessä täytyy kuitenkin muistaa, että analyysi on tutkijan omaa tulkintaa. Aineiston teemoittelu sekä tyypittely perustuu omiin subjektiivisiin tulkintoihini kommenttien sisällöstä. Muodostamiini luokkiin tulee suhtautua kriittisesti, sillä teemat ja tyypit ovat osittain päällekkäisiä, mikä hankaloitti tulkitsemista. Olen pyrkinyt havainnollistamaan tyyppiesimerkkejä kuvakaappauksilla. Tekemäni sisällönanalyysin perusteella tulokset ovat linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa, mikä lisää tulosten uskottavuutta.

6.2 Jatkotutkimus

Vaikka vihapuhetta on tutkittu Suomessa paljon, avasi se myös jatkotutkimusaiheita. Olisi mielenkiintoista selvittää, eroaako nais- ja miestoimittajien kohtaama vihapuhe toisistaan. Tutkimusta voisi tehdä sekä määrällisin että laadullisin keinoin, kuten esimerkiksi selvittää, onko vihapuheen määrässä ja laadussa eroja. Aiheesta on tehty jo jonkin verran selvitystä, kuten esimerkiksi Hiltusen ja Suurosen tekemä Kysely häirinnästä ja painostuksesta ohjelmatyötä tekeville yleläisille (2019). Olisi kuitenkin hedeelmällistä tutkia vihapuheen laatua tältä kantilta vielä lisää.

Lisäksi myös sosiaalisen median kommenttien käyttäminen tutkimusaineistona kirvoitti jatkotutkimusaiheita. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista tutkia verkon tutkimusetiikkaa ja esimerkiksi sitä, miten tutkia vääristymiä tai moderoituja sosiaalisen median kommenttiketjuja. Miten jatkossa voisi taata, että primäärisiä tutkimusaineistoja voisi olla saatavissa?

Koska tässä tutkielmassa on tarkasteltu vain tekstimuodossa olevia sosiaalisen median kommentteja, voisi olla mielekästä tutkia myös visuaalista vihapuhetta, kuten erilaisia meemejä tai hymiöiden käyttöä vihapuheviesteissä. Myös vihapuheen piilomerkitykset voisi ottaa jatkotutkimuksen kohteeksi ja pohtia sitä, miten vihapuhe naamioidaan tavallisen keskustelun näköiseksi.

LÄHTEET

- Chen, G. M., PainP., Chen, V. Y., Mekelburg, M., Springer, N. & Troger, F. (2018)
'You really have to have a thick skin': A cross-cultural perspective on how online harassment influences female journalists. *Journalism* (London, England), 21 (7)
<https://doi.org/10.1177/1464884918768500>
- Chetty, N. & Alathur, S. (2018).
Hate speech review in the context of online social networks. *Aggression and violent behavior*, 40, 108-118.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.003>
- Hannila, L. (2023).
Iltalehti ei hyväksy yksittäisen toimittajan häirintää - Vastaava päätoimittaja Kauppinen: "Toivon, että tällainen toimintatapa ei leviä". Iltalehti.fi 4.7.2023 (viitattu 22.11.2023)
- Hiltunen, I. & Suuronen, A. (2019)
Kysely häirinnästä ja painostuksesta ohjelmatyötä tekeville yleläisille: Raportti Yleisradion vaikuttamis- ja painostuskyselyn tuloksista. (Ylen julkaisuja)
https://drive.google.com/file/d/1AyZRG_X9R5CeHUP0LpI66GiDo0C-9pOU/view
- Hiltunen, I., Suuronen, A. & Pöyhtäri, R. (2022)
Journalistinen painostus ja uhkailu Suomessa: yleisyys ja vaikutukset. *Media & Viestintä*, 45(2), 46-71.
<https://doi.org/10.23983/mv.120278>
- Honkoniemi, M. (2023)
Mediasta yritettiin kesällä tehdä "osapuoli", joka haluaa vahingoittaa hallitusta. Poliitikot syyttivät rivitoimittajia, kuten Ida Erämaata. *Journalisti* 2023, 7.
<https://journalisti.fi/artikkelit/2023/09/kesalla-2023-mediasta-yritettiin-tehda-osapuoli-joka-haluaa-vahingoittaa-hallitusta-poliitikot-syyttivat-rivi-journalisteja-kuten-ensimmaista-kesaa-toimittajana-tyoskennellytta-ida-eramaata/>

Iltalehti (2023)

”Perussuomalaisten ministereiden äärioikeistokytköksiä pulpahtelee...” Facebook 2.7.2023. Facebook-julkaisu. (viitattu 22.11.2023)

<https://www.facebook.com/Iltalehti.fi/posts/pfbid02oR41AKECU1F6PCGUUsHvLFTcgfzWVUrwXQ1jswP8k8SHD159jfNCLYeVWNdoUhVTI>

Journalistiliitto [@Journ_liitto]. (3.7.2023)

https://twitter.com/Journ_liitto/status/1675845707025063937?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1675845707025063937%7Ctwgr%5E491ba4daf9af2ceac395fe338bca226bb430ea9%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fyle.fi%2F%2F74-20039537 [twiitti]. Viestipalvelu X. (viitattu 22.11.2023)

Kanerva, J. (2023) ”Hiihtoliiton johto pyrki tuhoamaan nuoren naistoimittajan uran” – kansakunnan sylkykupiksi joutuneelta Johanna Aatsalolta ilmestyy paljastuskirja. Iltalehti 10.11.2023

<https://www.is.fi/hiihtolajit/art-2000009982553.html> (viitattu 21.12.2023)

Kantola, M. (2013)

Oikeus vihapuheeseen: Sananvapauskysymykset maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevassa verkkokeskustelussa. Pro gradu. Helsingin yliopisto.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703272386>

Laaksonen, S-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (2013)

Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino

Löfgren Nilsson, M., & Örnebring, H. (2016)

Journalism Under Threat. Intimidation and harassment of Swedish journalists. *Journalism Practice*, 10 (7), 880-890.

<https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1164614>

Marttinen, M. (2016) ”Hakkaan sinut paskaksi”. *Journalisti* 2016, 4.

Neuvonen, R. (2015) *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki: Edita

Nykänen, S-T. (2018) *Vihapuhe ja toimittajien selviytymiskeinot*.

Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Pöyhkäri, R., Haara, P. & Raittila, P. (2013)

Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere University Press.

Rantasalo, T. (2023)

Miten vihapuhetta käsitellään suomenkielisessä toimittajakoulutuksessa? – Kyselytutkimus journalistiikan ja journalismin opiskelijoille. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202302211810>

Salmi, V. (2022) Johanna Vehkoo ja viiden vuoden piina:

”Meidän pitää pystyä tunnustamaan, että meillä on rasisteja yhteiskunnassa - lopetetaan hyssyttelämästä tätä asiaa”. *Eeva-lehti* 8.6.2022 (viitattu 21.12.2023)

- <https://www.eeva.fi/jutut/johanna-vehkoo-ja-oikeusjuttu> (viitattu 21.12.2023)
- Saresma, T., Pöyhkäri, R., Kosonen, H., Haara, P. & Knuutila, A. (2020)
Poliittisten toimijoiden kokema vihapuhe sukupuolittuneena poliittisena väkivaltana.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202101251243>
- Take Two Studios (30.11.2023)
Jakso 1: STT räjäyttää uutispommin. Sarjassa Likaista Lunta - Lahti 2001 [Video, dokumentti]. Ruutu Plus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turtiainen, R. & Östman, S. (2013)
Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja Anoreksia. Teoksessa Laaksonen S-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (Toim.) Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. (49-65) Vastapaino.
- Tynkkynen, S. [@SebastianTyne]. (2.7.2023)
<https://twitter.com/SebastianTyne/status/1675567599873040387> [twiitti].
Viestipalvelu X. (viitattu 22.11.2023)
- Vehkoo, J. (2021) Oikeusjuttu. Kustannusyhtiö Kosmos.